

Smrt nijansi i porast afektivnog: Politički izbori u virtuelnom mraku

Miloš Vukelić, (2023), *Postdigitalni kulturni ratovi na zapadu*, Novi Sad: Akademska knjiga

Govoriti o identitetskim podelama, na „Nas” i „Njih” nikada nije bilo aktuelnije. Po ovoj populističkoj matrici funkcioniše savremeni svet i čini se da je trenutno na vrhuncu te binarne podele. Međutim, govoriti o toj bazičnoj podeli, u govoru o kulturnim ratovima, šire je stanovište koje izlazi iz domena populističkog i političkog, već zalazi i u domene kulturološkog, u najširem smislu. To je podela u kojoj svaka strana posmatra svoj pogled na svet kao „jedini prirodan i normalan”, kroz naizgled sveobuhvatan i integralan i sveprožimajući svetonazor, kroz koji se prelamaju i sve političke teme. Posmatrati te fenomene u digitalnom svetu, koji se menja brzinom „skrola” na telefonu, dodatni je izazov, a posmatrati ovaj kulturološko-komunikološko-politički proces u okviru međunarovnih odnosa, znači sveobuhvatan i interdisciplinarni poduhvat, naučno smeo, a društveno potreban. Baš takav je pristup autora dr Miloša Vukelića u knjizi „Postdigitalni kulturni ratovi na zapadu”, u izdanju Akademske knjige, 2024. godine.

Kao ključnu godinu u empirijskoj analizi kulturnih ratova, Vukelić uzima 2014. godinu. I to ne kao godinu koja ima nužno odredište u međunarodnoj politici, iako bi se to isprva očekivalo, već kao godinu koju su

obeležila dva naizgled neprimetna događaja iz virtuelne zajednice. Prvi događaj je izbijanje Gejmergejt afere (Gamergate- simbolično, naziv asocira na aferu Votergejt) i tada je, podseća autor, društvena platforma Jutjub (Youtube) postala poprište političke i ideološke borbe uz dominaciju alternativne desnice (Alt-Right). Drugi događaj je na suprotnom ideološkom spektru, kada se, prema istraživanju javnog mnjenja, desilo buđenje belih demokrata (takozvanih belih liberala) zbog sistemskog rasizma u Sjedinjenim Američkim Državama, ističući da je Afroamerikancima potrebna neka vrsta potpore za napredak u životu.

Ipak, iako deluju kao dva događaja koja se tiču samo uske internet (američke) zajednice, autor se zapravo bavi kulturnim ratovima u modernoj istoriji sveta, dok prekretnu godinu posmatra kroz momenat kada je došlo do nagle ideologizacije sveta, imajući u vidu tehnološku promenu podstaknutu digitalnom ekspanzijom, uključujući i veštačku inteligenciju. Knjiga je podeljena na četiri celine – u prvoj, autor se kroz pregled literature bavi ideologizacijom nakon 2014. godine; u drugoj predstavlja poreklo koncepta kulturnih ratova na zapadu, u trećoj analizira pisane i govorne činove uticajnih aktera kako na društvenim mrežama, tako i u političkom životu, dok se u četvrtom poglavlju autor bavi, kako navodi, „strukturnim pritiskom koji proističe iz međunarodnih odnosa, a tiče se održavanja unutrašnje homogenosti koju su ugrozili kulturni ratovi” (str. 28). Ovaj deo knjige ima posebnu vrednost, zbog smeće i aktuelne predikcije da „društvene i političke elite moraju ponovo da pokušaju da uspostave kontrolu nad narativom radi uspešnog funkcionisanja u domaćoj i međunarodnoj stvarnosti” (str. 28). Stoga će u ovom prikazu biti osvetljeni ključni segmenti ovih celina.

Tezu da su kulturni ratovi „buknuli” 2014. godine bez ikakvog uvoda, autor opovrgava stavom da su godinama pre toga formirani ideal-tipske nacije liberalno-demokratskog tipa. U tom smislu, bilo da se radi o liberalnom, građanskom ili etničkom nacionalizmu, on je širen kroz proces filtracije elita, dok su mediji obezbeđivali ono što i Čomski i Herman zovu

„proizvodnju pristanka“. Ipak, tehnologija, koja je omogućila apsolutnu, a prividnu inkluzivnost, a zapravo, pokazaće se i ekskluzivnost na polovima ovičenim mržnjom, poništila je, prema autoru, postojanje liberalno demokratskog paradoksa. Takvo stanje će, dalje, nastojati da stvori mogućnost ideja, i njihovo ekstremno suprotstavljanje. U tom smislu, autor vešto demistifikuje postojanje te jednakosti i svojevoljnosti ličnih političkih izbora, kroz prikaz toga kako algoritmi menjaju svet. Analizirajući različite primere iz zapadne prakse, koji spadaju i u domen međunarodnih odnosa, autor primećuje da u postdigitalnom dobu ništa što nije ekstremno, nema našu pažnju. Tako je i ono što je „političko“ zapravo postalo ono što je moralisuće, afektivno, kontrirajuće, zbog čega onaj ko pokuša da nijansira stvarnost, da racionalizuje argumente, zapravo nema šta da traži ni u političkoj onlajn, ni u oflajn sferi. Algoritmi su podešeni tako da primećuju ekstremne antipode, a našu stvarnost okružuju tako da mi živimo u mehuri svojih istomišljenika ili onih ekstremnih protivnika, gde se sredina u kojoj se nalaze ostale boje i nijanse, zapravo ne vidi. To dalje utiče i na političke procese, na život u oflajn sferi i na globalni poredak kao takav.

U kontekstualnom praćenju geneze kulturnih ratova na zapadu, autor je provokativno otvorio poglavlje rečenicom Endruja Brajtbarta, osnivača Brajtbart portala koji je 2017. godine konstatovao da je „politika nizvodno od kulture“. Takva rečenica osvetljava suštinu ovog fenomena, odnosno da se politička borba zapravo vodi na polju kulture. U toj drugoj celini, autor samouvereno razmatra razvoj kulturnih ratova od „kulturkampfa“ u Bizmarkovoj Nemačkoj, u borbi kome ide lojalnost, državi ili crkvi. Međutim, vrednost ovog poglavlja je dinamička transferzala koja se proteže kroz političke teorije na levisi i desnici, vešto polemišući sa političkim teorijama, bez nepotrebnog detaljisanja kroz fragmentirane pravce koji bi opteretili genezu problema. Autor vešto uočava ključne tačke, zatim nudi teorijski i praktični odgovor na levisi i desnici, čime uvodi u ono što sledi u postdigitalnoj epohi.

„Trenutno je potrebno šest meseci izloženosti društvenim mrežama za prosečnu osobu da postane beznadežno radikalizovana. Znam. Trudimo se da to spustimo na pet minuta“. Ovom otrežnjujućom rečenicom iz dokumentarca satiričnog karaktera „Smrt 2020-oj“, Vukelić otvara treće poglavlje Postdigitalni kulturni ratovi na zapadu. U njemu kroz primere pojašnjava rast desnice, ali i podseća na fenomene koji su „potresli svet“ poput izbora Donalda Trampa za 45. predsednika Sjedinjenih Američkih Država i Bregzit. Autor osvetljava ideologizaciju političke korektnosti i borbu za slobodu govora, otvarajući pitanje upravljanja društvenim mrežama i uredničke odgovornosti. Postavlja se pitanje kada društvene platforme postaju kapitalističko, a kada kulturološko pitanje. Potreba za „brzim preumljenjem“ na kojem insistiraju razne interesne grupe u postdigitalnom svetu potpomognuta je tehnologijom kojoj pomažu i algoritmi. Ono što je potrebno, čita se iz ovih redova, jeste da korisnik poseđuje jednostavne i afektivne stavove, dok će platforme po svojoj suštini, pojačati tu vidljivost, odnosno tu afektivnost.

Kulturni ratovi u ovoj postdigitalnoj eri označili su i kraj zapadno-centričnosti. O uticaju digitalnih platformi na izbore u raznim zemljama može se i moći će se govoriti i posle čitanja ove knjige, jer je primeri samo potvrđuju. Baveći se kulturnim ratovima na zapadu, autor ne isključuje posmatranje kulturnih ratova prema zapadu i ratova zapada. Istovremeno, on uočava pojmove digitalne suverenosti i s tim u vezi daje naznake kuda bu ove pojave mogle dalje da se razvijaju.

Knjiga „Postkulturni digitalni ratovi na zapadu” je dragocen i kompletan prikaz fenomena u kojem živimo i iako se bavi događajima koji se menjaju nemerljivom brzinom, ona zapravo fenomenološki obrađuje jednu epohu nudeći njena utemeljenja i njene osobenosti koje, kao takve, nude udžbenički prikaz naše stvarnosti. Iako dolazi iz oblasti međunarodnih odnosa, ona je zapravo kulturološko-komunikološki prikaz, pa čak i psihološko-sociološki, gde izvesno, u eri opšteg prožimanja i (post)digitalizacije naših života, svaka disciplina može naći korisno i zasebno mesto.

Milica Jevtić,

Vanredna profesorka

Fakultet političkih nauka Univerzitet u Beogradu